

Јелена Спасић

ЈЕЗИЧКЕ ИГРЕ У ГОВОРНОМ РАЗВОЈУ

Приручник за развој
говора деце
предшколског
узраста

Креативни центар

Јелена Спасић

ЈЕЗИЧКЕ ИГРЕ У ГОВОРНОМ РАЗВОЈУ

Приручник за развој
говора деце
предшколског
узраста

Креативни центар

САДРЖАЈ

1.	УВОД	7
2.	ЈЕЗИЧКЕ ИГРЕ КАО ПОДСТИЦАЈ РАЗВОЈА ГОВОРА ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	8
	Фонолошке игре	9
	Морфолошке (лексичке) игре	29
	Синтаксичке игре	38
	Игре ритма и риме	50
3.	РАЗВОЈ ЗНАЧЕЊА РЕЧИ	53
4.	КРАТКЕ ФОРМЕ У РАДУ НА РАЗВОЈУ ГОВОРА ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	58
	Разбрајалице у раду на развоју говора деце предшколског узраста	58
	Кратке књижевне форме као језичко-мисаоне игре	61
	Песме за децу као подстицај за развој говора деце предшколског узраста	64
	Фразеологизми и друге народне умотворине у раду на развоју говора деце предшколског узраста	73
5.	МЕДИЈИ ЗА ДЕЦУ У РАДУ НА РАЗВОЈУ ГОВОРА ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА	77

6.	ПРИМЕРИ ПЛАНИРАНИХ СИТУАЦИЈА УЧЕЊА ЗА РАЗВОЈ ГОВОРА	80
	Примери планираних ситуација учења за развој говора у средњој васпитној групи	80
	Примери планираних ситуација учења за развој говора у старијој васпитној групи	87
	Примери планираних ситуација учења за развој говора у предшколској васпитној групи	96
7.	ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗИ ВРСТА ЈЕЗИЧКИХ ИГАРА ПО ВАСПИТНИМ ГРУПАМА	110
8.	ЛИТЕРАТУРА	112

Јани и Мили

1. УВОД

Приручник *Језичке игре у говорном развоју* намењен је свима онима који се баве развојем говора предшколске деце, а најпре васпитачима и студентима – будућим васпитачима. Игре за рад на развоју говора могу бити од користи и логопедима, али и родитељима који код куће стимулишу говорно-језички развој своје деце. Родитељи су свом детету најбољи учитељи матерњег језика, јер дете усваја говор подражавањем, па је број речи које родитељи свакодневно упућују детету најважнији подстицај за уредан развој говора. Осим родитеља, и васпитачи у предшколским установама имају значајну улогу у говорно-језичком развоју деце. Визуелни и аудитивни стимулуси за развој дечијег говора, које осмишљава и користи васпитач, као и правилан говор васпитача, доприносе стимулацији говорног развоја. Принципи рада на развоју говора предшколске деце добро су познати сваком васпитачу или логопеду, али начин примене тих начелних принципа зависи од личне креативности. Циљ аутора овог приручника јесте да пружи мноштво примера и идеја за сврсисходан рад на развоју говора деце од треће до седме године. Задатак васпитача и студената који полажу практични део испита из Методичког практикума развоја говора јесте да од великог броја понуђених игара изаберу оне које им се највише допадају и за које сматрају да су најподесније за рад с конкретном групом деце.

Приручник садржи различите језичке игре, **фонолошке, морфолошке, синтаксичке, игре ритма и риме**. Осим језичких игара, у фокусу наше пажње су и **кратке књижевне форме** које својим језичко-стилским одликама погодују раду с предшколским узрастом. На крају пружамо **увид у примере планираних ситуација учења** за различите узрасте.

Желимо да напоменемо да је овај приручник плод дугогодишњег искуства у раду са студентима Факултета педагошких наука у Јагодини, али и праћења развоја говора деце предшколског узраста, истраживања језика¹ и стила књижевности за децу, као и проучавања карактеристичних појава у дечијем говору.

¹ Израду приручника подржало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (бр. уговора 451-03-9/2021-14/200140).

2. ЈЕЗИЧКЕ ИГРЕ КАО ПОДСТИЦАЈ РАЗВОЈА ГОВОРА ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Језичке игре су посебан облик говорних вежби, у којима се комбинују примена и кршење језичких правила и уобичајених семантичких веза (ЛОТ 2014: 289).

Као и свака игра, и језичка (говорна) игра има своја правила, а васпитач је може организовати као проширену или као вођену игру. Проширена игра подразумева да васпитач прати развој дечијег говора, употребу неологизама и спонтане игре речима и потом проширује игру према принципима уоченим у спонтаном дечијем говорном стваралаштву. У вођеној игри васпитач унапред припрема сликовни материјал (картице), бира књижевно дело које ће послужити као подстицај за језичку игру и потом осмишљава њен ток.

Подела језичких игара на врсте је условна, а најчешће се спроводи на основу језичког нивоа, и то на: **фонолошке**, **морфолошке** (лексичке), **синтаксичке игре**, **као и игре ритма и риме**, **драмске игре** итд. За развој говора изузетно су подстицајне игре улога и различите *као бајаји* игре, које деца спонтано започињу, као слободну игру, а које могу имати и форму проширене игре. У средишту нашег интересовања јесте **језичка игра као вођена игра**, усмерена на одређене аспекте дечијег говорног развоја, па ћемо се у овом приручнику детаљније бавити фонолошким, морфолошким и синтаксичким играма, као и играма ритма и риме.

Основни принцип којим се треба руководити приликом избора и вођења језичких игара, осим оквирних подела према узрасту, датих у табеларном прегледу на крају приручника, јесте праћење и бележење развоја говора конкретне групе деце или детета. Поред тога важно је и уочавање принципа којима се остварује спонтана дечија игра и примена тих принципа приликом избора и вођења језичких игара.

Деца уживају у игри гласовима и слоговима, спонтано стварају дечије неологизме, вербално уобличавају своје виђење света, а дечије говорно стваралаштво треба култивисати и за то користити сваку прилику која се укаже: током слободне игре, вођеном игром, током шетње, припреме за оброк, обилазака и посета (Ивановић 1990: 73–75).

Фонолошке игре

Фонолошке игре су игре којима се подстиче правилна артикулација гласова и њихова дискриминација. До узраста од три године у говору детета уредног говорног развоја постоје гласови *а, е, и, у, о, б, њ, г, џ, њ, њ, к*. Дете углавном спонтано и без потешкоћа усваја изговор једноставнијих гласова, као што су *м, н, в* и *ф*. Изговор зубних, предњонепчаних и сливених гласова нешто је сложенији, као и изговор алвеоларних гласова *л* и *р*, па је један од задатака васпитача да фонолошким играма подстакне развој тих гласова у говору деце.

Оквирно, са средњом васпитном групом вежбамо изговор гласова *ш, с* и *з*; са старијом васпитном групом вежбамо артикулацију гласова *л, з, с, њ, ц, њ, ч*, а с предшколском групом артикулацију гласова *џ, ж, р, њ, њ*. Напомињемо да је ова подела оквирна, јер је треба прилагодити могућностима конкретне групе деце, што је могуће једино уз праћење развоја гласовне стране њиховог говора.

За вежбање артикулације гласова треба користити *ономатопеје, пословице, брзалице, загонетке*, као и *краће текстове засићене гласовима* чији изговор вежбамо. Како бисмо скренули пажњу на визуелну страну артикулације, упућујемо децу да посматрају једни друге приликом артикулације гласова, односно скрећемо им пажњу на то да прате покрете говорних органа приликом изговарања гласова. Буквар у стиху *Ајвар ала смазала* представља пример издања које обилује песмама засићеним одређеним гласовима и погодан је за вежбање артикулације деце узраста од 5 до 7 година (Симовић 2013).

Брзалице које су усменим путем сачуване у нашој народној традицији представљају традиционални вид подршке развоју гласова. У вртићу их треба користити за развој гласова чији правилан изговор желимо да подстакнемо на одређеном узрасту, и то у оним ситуацијама када можемо смислено и креативно да их уклопимо у садржаје с којима упознајемо децу.

У најранијем узрасту за развој гласовне стране говора треба често користити и ономатопеје. Приликом прелиставања сликовница, како бисмо заједничко читање учинили занимљивијим и уједно дете ставили у ситуацију да и само *чиџа* причу, тј. да говори и вежба изговор гласова, добро је да детету указујемо на илустрације животиња уз коришћење ономатопеја (нпр. показујемо илустрацију мачке и изговарамо: *Мачка, мјау-мјау*).

На исти начин користимо и друге ономатопеје *ав-ав, ĩрок-ĩрок, цију-цију, ђију-ђију, кокода, кукуруку, мууу, беее, шуй-шуй, луї-луї, звец-звец, ĩrrrr, brrrr, шу-шу-шу* и сл. Добро је током свакодневних активности користити и ономатопеје и удвојене изразе *цмок-цмок, хой-цуй, ђу-ђу, ђуха-ђуха, брм-брм*, везујући их за одговарајућу активност у којој дете учествује, подстичући га на тај начин да их понавља.

У раду на развоју говора млађе и средње васпитне групе правилан развој гласова можемо подстицати и играњем покретно-говорних игара, попут игре *Излећ у ĩрироду*, која интегрише покрет и ономатопеју.

► *Идемо на излећ* (стојимо у кругу и имитирамо кораке у месту). *Сћићли смо на једну леју цвећну ливаду* (станемо мирно). *Разћледамо окол* (испружен длан изнад чела, гледамо лево-десно). *Чучнемо и миришемо цвеће* (чучнемо и удахнемо дубоко). *Пирка већрић* (њишемо се и лагано кажемо: *фијууууу*) и *ћомера лићће на ĩранама* (подигнемо руке изнад главе, померамо лагано дланове, прсти су скупљени, па испружени). *Ѓубори ћоћок* (*ш-ш-ш-ш*). *Бацамо каменчић у воду* (*бууућ*). *Ѓабе скакућу ћоред ћоћока* (жабљи скок) и *крекећу* (*кре-кре*). *Пчеле зује* (*ззззз*), *ћћичице цвркућу* (*цвр-цвр*), *кукавица кука* (*ку-кууу*).

И визуелни материјал може бити подстицај за коришћење узвика и ономатопеја. Картице на којима су приказане различите радње: жена која кија, деца која се смеју, момак и девојка који се љубе, девојчица која вришти, дете које је зинуло у чуду – показујемо деци и за сваку од њих тражимо да опонашају звук који се чује приликом дате радње. Хорско опонашање ових узвика и ономатопеја омогућавају стидљивијој деци и деци с успореним говорним развојем да се лакше осмеле да говоре. Након хорских одговора можемо замолити децу понаособ да имитирају звук који одрасли или деца на сликама производе.

Када користимо картице, важно је да остваримо јединство покрета, изговора и слике. Дакле, истовремено показујемо картицу и изговарамо глас, како би дете у својој свести лакше повезало слику речи-предмета с речју коју чује. Важно је да васпитач јасно изговори реч, да буде у центру дечијег видног поља и да сва деца, уколико ради с читавом групом, могу да виде картицу. За индивидуални рад с децом која имају веће потешкоће приликом изговора гласова васпитач може да изабере време када је у радној соби присутна мања група деце, коју може заокупити неком

ЈЕЗИЧКЕ ИГРЕ У ГОВОРНОМ РАЗВОЈУ

Приручник за развој говора деце
предшколског узраста

Аутор

Јелена Спасић

Уредник

Анђелка Ружић

Лектор

Невена Живић

Графички дизајн

Душан Павлић

Припрема за штампу

Саша Стефановић

Издавач

Креативни центар, Београд

Градиштанска 8

Тел.: 011 / 30 88 446

e-mail: info@kreativnicentar.rs

www.kreativnicentar.rs

За издавача

Љиљана Маринковић

Штампа

Графостил

Тираж

1500

Година штампе

2021

© Креативни центар, 2021

ISBN 978-86-529-0914-8

Приручник *Језичке игре у говорном развоју* намењен је свима онима који се баве развојем говора предшколске деце, а најпре васпитачима и студентима – будућим васпитачима. Овај приручник могу користити логопеди, али и родитељи који код куће стимулишу говорно-језички развој деце.

У књизи су представљене различите фонолошке, морфолошке и синтаксичке језичке игре, као и игре ритма и риме. Осим језичких игара, у фокусу пажње су и кратке књижевне форме које својим језичко-стилским одликама погодују раду с децом предшколског узраста. На крају приручника дати су примери планираних ситуација учења за различите узрасте.

